פרי צדיק — ראש חודש ניסן

בסי"צ המליך אות ה' בשיחה כו'. וניסן בשנה ורגל ימין בנפש. ה' אחרונה הוא מדת מלכות, מלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה שהיא פי ה' והעולם הזה נברא בה' (כמ"ש מנחות כט:) ולרבי יהושע בניסן נברא העולם וכ' התוס' (ר"ה כז.) דאלו ואלו דברי אלקים חיים דבתשרי עלה במחשבה לבראות ולא נברא עד ניסן וכ"כ בפע"ח. ולכן חודש זה נברא בה'. ובזוהר הקדוש (וארא כה ע"ב) ת"ח הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים הא בקדמיתא כתיב לא איש דברים אנכי וכו' וקב"ה הוה אותיב לי' מי שם פה לאדם והשתא אמר ואני ערל שפתים כו' אלא רזא איהי משה קלא ודיבור דאיהי מלה דילי' הוה בגליתא והוה אטום לפרשא מילין אמר ואיך ישמעני פרעה בעוד דמלה דילי' איהי בגליתא וכו' והיינו עפמ"ש (ברכות ו.) כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא וגו'. אך משה קראו ליצר הרע ערל (כמ"ש סוכה נב.) שנאמר ומלתם את ערלת לבבכם. היינו דאף שאין הערלה קרוי אלא לעכו"ם (כמ"ש נדרים לא:) אך הוא יושב בתוך לב הישראל ומטמטם את לבו משמוע ד"ת. אבל דיבורו של משה הי' פי ה' ממש וכתיב כן יהי' דברי אשר יצא מפי לא ישיב אלי ריקם וגו' ואם לא הי' הדיבור שלו בגלות הי' דבריו נכנסין אף ללב פרעה הרשע אך כיון שהיה הדיבור שלו בגלות והיינו שאז הי' הקליפה מקפת להדיבור. וז"ש הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים שהערלה מקפת השפתים, ודיבור דילי בגלותא, ובר"ח ניסן שהתחיל כבר הגאולה להדיבור שכן נקרא ראש חודש שהוא ראש לכל קדושת החודש המליך אות ה' בשיחה, וה' היא מלכות וכנגד מדה זו שם א"ד שמורה היראה אם אדונים אני אי' מוראי. ומזה בא תפלה שעומד לפני המלך וכמ"ש אד' שפתי תפתח ועז"א (ברכות כו:) ואין שיחה אלא תפלה הקל חסר קל ה' קל תפלה קול ו' קול תורה ובחדש הזה התחילה בנין הכנסת ישראל שהוא אומה הישראלית להכיר מלכות שמים. והברכות שקבלת יעקב היה בפסח כמ"ש בפרש"י מפרדר"א א' עשה לפסח וא' עשה מטעמים וכ"כ בזוה"ק (תולדות קמב א') בההיא זמנא ערב פסח הוה וכו' ומש"ה אמר לו אז הקל קול יעקב קל ה' קל ו' קול תורה קול תפלה שאז בא זמן שיצא הדיבור מגלות. כמ"ש בסה"ק פסח פה סח. והיינו שאז נפתח פיהם לומר שירה על הים ולכן אז בזמן זה זכה יעקב לקול תורה וקול תפלה. וכתיב החודש הזה לכם שנתן כח לישראל להכניס קדושה בחודש. שבתורה לא מצינו קדושה בחודש רק בתורה שבעל פה מצינו במשנה (ר"ה כד.) ראש ב"ד אמר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש מקודש, והיינו שאז התחיל קדושת הישראל וכמ"ש במ"ר (בא פ' ט"ו) ואם כלי קול כשהוא מתמלא מן הקודש מתקדשת עכא"ו ישראל שהם קדושים ומקדשים את החודש וכו':

וזה אות ה' בשיחה מלכות פה תורה שבעל פה. ורגל ימין בנפש אף שאין שייכות שיחה לרגל, ובחודש סיון דאיתא המליך אות ז' בהילוך ורגל שמאל בנפש יתכן הילוך לרגל מה שאין כן שיחה. אך באמת אצל השי"ת מצינו הילוך בדיבור כמש"נ וישמעו את קול ה"א מתהלך בגן וגו' וכן דברי אשר יצא מפי וגו' ואף בישראל מצינו ותעל שועתם. וגו' וכן בתיקונים (תי' י') בתורה שהוא בדחילו ורחימא פרחא לעילא. ובד"ת מצינו אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' ובגמרא (עירובין נד:) והולכי אלו בעלי מקרא על דרך אלו בעלי משנה שיחו אלו בעלי תלמוד שכל שיחתן ד"ת והיינו דהתורה נקראת הילוך כמש"נ ההולכים בתורת ה' וכמ"ש (קידושין ל:) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין והיינו היצר שברא הקב"ה שהוא החשק והחמדה בראתי לו תורה שיכניס החשק והחמדה להד"ת כמו שיהיה לעתיד שישאר היצר הרע להיות חמודי דאורייתא (כמ"ש במה"נ תולדות קלח א') כמ"ש במד"ת (בראשית ז') אתה אומר שהוא רע כו' אמר הקב"ה אתה עושה אותו רע כו' וע"ז הי' די בתורה שבכתב וכמ"ש (נדרים כב:) אלמלא חטאו ישראל לא נתן להם אלא ה' חומשי תורה וכו' וז"ש בחודש סיון המליך אות ז' בהילוך שהוא ד"ת ורגל שמאל בנפש דבכ"מ שמאל מורה לרע וכמ"ש (ברכות סא:) ב' כליות וכו' ומסתברא דטובה לימינא ורעה לשמאלו דכתיב לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו. וזה בחודש סיון שהיה זמן מ"ת והיה כלול בו כל התורה שבעל פה ג"כ וזהו על דרך אלו בעלי משנה שיחו אלו בעלי תלמוד היינו שכלם כלולים בד"ת כעיסה בליסה, וזה הרוב חכמה שבא לתקן הרב כעס. וזהו שכל שיחתן ד"ת, ובחודש זה כתיב החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה ואיתא בפסיקתא חדשו מעשיכם שעדיין ראש וראשון לבא ראש זה נ"נ הרשע דכתיב בי' אנת רישא דדהבא, ראשון זה עשו הרשע וכו' והיינו דקליפת נ"נ כנגד חכמה בקדושה חכמה מוחא ולכן בגלות בבל שם התחיל התיסדות תורה שבעל פה על ידי החרש והמסגר:

והגמ' נקרא תלמוד בבלי ששם הי' עיקר יסודה כמ"ש (סוכה כ.) עלה עזרה מבבל ויסדה וכו', עלה הלל הבבלי ויסדה כו' ובאחשורוש אי' (במגילה יא.) אחיו של ראש ובן גילו של ראש אחיו של נ"נ הרשע שנקרא ראש וכו' הוא הרג הוא בקש להרוג כו' ובאחשורוש כתוב ליהודים היתה אורה זו תורה (כמש"ש טז:) והיינו תורה שבעל פה שנקראת אורה בה' לשון נקבה שמקבלת מתורה שבכתב, ואמרו הדר קבלוה בימי אחשורוש (שבת פח.) והיינו תורה שבעל פה שע"ז היתה כפיית ההר כגיגית (כמ"ש במד"ת נח ג') וראשון זה עשו הרשע שהי' בקליפה נגד כתר בקדושה שהוא שכל הנעלם שהי' יכול להסתיר עצמו כמש"נ כי ציד בפיו ואיתא (במד"ת תולדות ח') לא כך הוא הלכה וכו' לא כך איסורו לא כך היתרו וכו' ובודאי הי' יכול יצחק אע"ה להבדיל בין אמת ושקר רק שזה הי' קליפתו שיוכל להסתיר עצמו, וכן איתא לעתיד עשו מתעטף בטליתו כוזקן ויושב אצל יעקב כו' (במד"ת צו ב) וזהו ראשון ובחדש זה כתיב ראש וראשון שזכו ישראל לחכמה ולהיות קשורים בכ"ע אחר מכת בכורות שנקראו בני בכורי ישראל וכן איתא בגמרא (שבת פז:) אתו יום נטל עשר עטרות ראשון למע"ב וכו' קרו להו עטרות שנחשב שם י' דברים כנגד ע"ס וכמ"ש במהרש"א והתחיל בראשון למע"ב ומסיים בראשון לחדשיה כנגד מדה אחרונה קרי להון עטרות שמלת ראשון מורה על מדת כ"ע שהוא ראשון:

בס' יצירה חשב לכל חודש את מי"ב פשיטות ואיתא בחודש זה המליך אות ה' בשיחה כו' וצר בהם טלה בעולם וניסן בשנה ורגל ימין בנפש היינו בעש"נ שחשב בכל חודש, והנה ה' אחרונה מלכות כנסת ישראל, ובחודש זה יצאו אומה שלימה ממצרים וקבלו עול מלכותו ונעשה כנסת ישראל. אך עיקר קבלת עול מלכותו היה אחר כך בקי"ם ומ"ת אך כאן התחיל קבלת עול מלכות שמים כמש"נ וכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר וגו' שהעיקר מצות התורה היא והלכת בדרכיו, שהקב"ה מקיים כל המצות תחלה (כמ"ש בש"ר ל' ור"פ בחקותי) וזהו מ"ש ורגל ימין. שהוא והלכת בדרכיו, וכאן התחיל לכתך אחרי במדבר וכן לעתיד איתא (סוף ברכות) ת"ח אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא שנ' ילכו מחיל אל חיל וגו' ופירש"י מישובה לישובה ממדרש למדרש גם כן העיקר לכתך אחרי והלכת בדרכיו והנה מצוה הראשונה הי' אכילת פסחים שהוא לאכול בשר קודש וכל א' מישראל יכנס בו קדושה מזה. ובא בו המצוה וככה תאכלו אותו ? נעלכם ברגלכם ומקלכם בידכם. ולמה הוצרכו לזה והלא האכילה הי' בלילה ויצ"מ ביום. אך זהו ההכנה שמזומנים ללכת אחרי ד' לכתך אחרי במדבר. וזהו מ"ש ברגל ימין, שעסק חודש זה להיות מוכן ללכת אחרי ד' והלכת בדרכיו וזהו קבלת עומ"ש

שהיא ה' אחרונה מלכות ואמר המליך אות ה' בשיחה שאחר כך נפתח הפה לומר שירות ותשבחות מצוה לספר ביציאת מצרים וכל המרבה לספר כו' מעשה בר"א כו' ובגמרא (פסחים קיו.) עבדא דמפיק לי' מרי' לחירות ויהבי לו כספא ודהבא מאי בעי למימר לי' א"ל בעי לאודי ולשבוחי כו' וכמו שאנו אומרים לפיכך אנחנו חייבים להודות להלל גי' כל מיני שבחים. וכ"כ הרמז פסח פה סח אך זה היה בשנה שניה שבפסח מצרים עדיין לא היה סיפור יציאת מצרים שלא יצאו עדיין. ואם לומר שירות ותשבחות ג"כ לא מצינו אז, והיה העסק בפסח מצרים שנאכל בחפזון מתניכם חגורים וגו' שמוכנים לדרך לכתך אחרי במדבר. המליך אות ה' כנסת ישראל איהי אמונה (כמ"ש זח"ג רל א') שעדיין לא יצאו ממצרים לחלוטין. ורואים אנו שהוצרכו להטעות בהם דרך שלשת ימים נלך וגו' עד קי"ס שיצאו לגמרי. ועכ"ז האמינו ב"ה והכינו עצמם לדרך, ואחר כך ביום ז' דפסח כ' ויאמינו בה' שאז קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים אף כי באו מים עד נפש והכל ע"י האמונה כיון שאמר השי"ת דבר אל בני ישראל ויסעו והים לפניהם ירדו בים (כדאיתא סוטה לז.) לפיכך זכה יהודה ונעשה מרכבה למדת מלכות וש"נ היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו. וזהו איהי אמונה ואז נפתח פיהם לומר שירה וכמ"ש (שמות רבה פ' כ"ב כ"ג) ובזכות האמונה זכו לומר שירה ושרתה עליהם שכינה:

ואח"כ ובזכות האמונה שרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה, וזהו המליך את ה' בשיחה. וכן יהודה זכה להודות דלאה פתחה בהודאה הפעם אודה וגו' ויצא ממנה דוד שריוהו להקב"ה בשירות ותשבחות (כמ"ש ברכות ז:) ונאמר בדוד המלך ע"ה רוח היה דובר בו ומלת על לשונו. שנעשה מרכבה למ' מלכות. וכ' אד' שפתי תפתח. וז"ש המליך אות ה' שהיא מ' מלכות פי ה' (כמ"ש זח"ג ר"א ב'.) דבר ה' זו הלכה (שבת קלח:) דיבור איקרי. וכאן אמר בשיחה ולא אמר בדיבור שכבר אמרנו שד"ת נקראו דיבור מה שאין כן שיחה וכמ"ש (סוכה כא:) ולימא מדבריו של ר"ג וכו' קמ"ל וכו' שאפילו שיחת חולין של ת"ח (ונת' במ"א) ובמ"ש (סנהדרין צט:) לעמל פה נברא כו' א"י אם לעמל תורה אם לעמל שיחה כו' וכבר אמרנו דלא יתכן להסתפק שתכלית האדם לעמל שיחה בטלה אך המכוין על שיחה קדושה. כמו תפלה כדר"ש (ברכות כו:) ואין שיחה אלא תפלה ותפלה בא ע"י יראה (כמשנ"ת במ"א) שם אד' כש"נ אם אדונים אני אי' מוראי וכ' אד' שפתי תפתח ופי יגיד וגו' שעיקר התפלה שנפתח הפה לומר תהלת ה' שכל י"ב ברכות אמצעיות ההכרה שהכל מהשי"ת כמו שבא נוסח הברכות בלשון הווה שובר אויבים וכו' בהווה. והנה לד"ת זכו רק בסיון וכאן זכו לאמונה ולתפלה שהתפללו לה' והכירו שהכל מהשי"ת וז"ש המליך אות ה' בשיחה, ורגל ימין ללכת אחרי במדבר שד"ת עדיין לא היה להם, עד שבמרה שנסתר מהם האור מקי"ס ניתן להם פרשיות לעסוק בתורה וזהו עסק החודש הזה האמונה בשלימות כמו בשבת מהימנותא שלימתא ומקבלין עול מלכותו ית"ש ולהכיר שהכל מהשי"ת וללכת אחרי ה' וכבר אמרנו במש"נ הקול קול יעקב קל ראשון מסר קל ה' קל ו' ו' תורה ה' תפלה שבא ע"י מ' מלכות דאיהי יראה ושריא בה יראה שמתחלה לזכות לד"ת כיון שיש שליטת יצר הרע אין מקום וצריך תפלה להשי"ת ועז"א אם אין יראה אין חכמה ומ"מ לית לך מלה לתברא יצר הרע אלא אורייתא כמ"ש (זח"א רב א) וצריך ד"ת ועז"א אם אין חכמה אין יראה (כמ"ש פ"ג דאבות מי"ז) והיראה ראשית חכמה יראת ה' ומ"מ אמרו (ברכות יז.) תכלית חכמה תשובה ומעש"ט. שהם באים ע"י יראה (כמ"ש ע"ז יט.) אשרי איש ירא ה' כשהוא איש הוא ג"כ תכלית חכמה, וז"ש (שבת לא:) שנמשל היראה למפתחות החיצוניות והתורה לפנימיות ואחר כך נמשל היראה לדרתא והתורה תרעא לדרתא (ובמ"א מ"ת) וזהו עסק חודש זה ההתחלה ברגל ימין לכתך אחרי במדבר, והאמונה שעי"ז זכו למהימנותא שלימתא, ונפתח פיהם לומר שירה וזהו המליך אות ה' בשיחה ואחר כך זכו עי"ז לקלו ו' שהוא תורה. וזהו השלימות שתוקדם היראה לד"ת. וכשזוכין לתורה והאר עינינו בתורתיך משיגין אחר כך היראה בשלימות:

בסי"צ המליך אות ה' בשיחה כו' וניסן בשנה ורגל ימין בנפש כו' כ"ה גי' האריז"ל. ה' תתאה שכינתא תתאה מלכות ובניסן התחלת בגין אומה הישראלית וזה בה' בראם (ונת' במ"א) וישראל אין כחם אלא בפיהם כמ"ש (מ"ת בא ט') למה נמשלו ישראל לתולעת וכו' וזה הקל קול יעקב קלה תפלה קל"ו תורה ואמר בשיחה ול"א בדיבור עפ"מש (עירובין נד:) שיחו אלו בעלי תלמוד שכל שיחתן ד"ת ובעלי תלמוד היינו כשהם מבולסין בד"ת ואז שיחתן תורה ומ"ש רגל ימין עדמש"נ אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' (ונת' לעיל) והעיקר שיהי' ד"ת בלב חכם לימינו, שרק אחר הקלקול הוצרכו לרב חכמה לתקן הרב כעס, להוריק הרע מלב כסיל לשמאלו שאלמלא חטאו לא ניתן להם אלא ה' חומשי תורה (כמ"ש נדרים כב:) כ"ה גי' האריז"ל וגיר' הגאונים המליך אות ה' בראי' וניסן בשנה וכבד בנפש והיינו דראי' אותיות יראה והיינו ה' תתאה שבת דמע"ש איהי יראה ושריא בה יראה (זח"א ה' ב') והיינו שרואה שממ"ה עומד עליו ורואה במעשיו מיד יגיע אליו היראה (נת' כ"פ) אך מה השייכות לכבד בנפש הוא עפמ"ש ברכות ס"א:) כבד כועס ומצינו בגמרא (נדרים שם) אלמלא חטאי וכו' שנ' כי ברכ חכמה רב כעס מכונה כל החטאים בשם כעס וכ"כ (בנדרים שם ע"א) כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו היינו אף שיש ג' קליפות הקנאה והתאוה והכבוד אבל שורש כל הקליפות היא הכעס קליפת עשו שמזה לא יושאר כלל לעתיד כמש"נ ולא יהי' שריד לבית עשו. מה שאין כן קליפת התאוה שיושאר לעתיד רק יהי' לטוב להיות חמידו דאורייתא וכמ"ש (זח"א קל"ח א' במה"נ). וכן כבוד יש לטוב כמש"נ ויגבה לבו בדרכי ה'. מה שאין כן הכעס אין בו לטוב כלל ולמה נברא האבר המרומז נגדו שהוא הכבד. רק כנגד עמלק דכ' בו מחה תמחה. וכן להתכזר על הרשעים כמו בעיר הנדחת. שזהו רחמים גמורים כמש"נ בפ' עיר הנדחת ונתן לך רחמים ורחמך וגו' רק היצר הרע מפתה את האדם ומראה לו שזה כעס של מנוה. ועז"נ לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת וכמ"ש (ת"ז תי' מ"ח) דלא אתקרב תמן עציבו דטחול וכעס דמרה וז"ש בכל מושבותיכם היינו אף שהיצר הרע יסמא את העינים שזה כעס דקדושה רוגזא דרבנן. דאיהי טב לכל כטרין (כמ"ש זח"ב קפ"ב ב') אבל תדע שהוא עצת היצר הרע שאמר לרע טוב, ושם חושך לאור והוא מסמא הראי"ה שהיא הירא"ה ממה"מ העומד עליו. וז"ש המליך אות ה' בראי' וניסן בשנה שבו נבנה כנסת ישראל, ואף שאחר יציאת מצרים הי' הקטרוג גם כן כמ"ש במ"ר (בשלח פכ"א) וזה"ק (ח"ב קע ב') ובמכילתא והמים להם חמה חסר, שהי' חמה וקצף קטרוג על ישראל לכ"ז בקי"ס זכו לראי'. כמ"ש (במכילתא וזה"ק שם ס' ע"א) ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, וכן כ' ויראו העם את ה' וגו' יראה אותיות ראי"ה אמונה איהי אמונה כמ"ש (זח"ג ק"ל ט"א). וכבד בנפש שיהי' הכעס רק כנגד היצר הרע קליפת עמלק יצרא בישא כמ"ש (זח"ג ק"ס ע"א) שנ' מחה תמחה את זכר עמלק וש"נ לא תבערו וגו' ביום השבת שאז יכולין לזכות לשבת כלאה דאתפני יצר הרע מתמן ואז הכבד רק לרוגזא דרבנן דאיהו טב לכל סטרי (ונת' במ"א) וזה גם כן המכוון לגי' האריז"ל רגל ימין, שלא יהי' כלל לב כסיל לשמאלו, רק הולכי בתורת ה' שנקרא רגל ימין. וזוכין לזה ע"י שיחה תפלה ותורה שבעל פה וכמ"ש (שמ"ר פ' ל"ח) קחו עמכם דברים כו' ואין דברים אלא ד"ת כו' א"ל אין אנו יודעין א"ל בכו והתפללו לפני וכו' שע"י תורה ותפלה יכולים לזכו להוריק הרע מלב כסיל שלא יהי' רק לב א' לאבינו שבשמים ולא יהי' כעס כלל רק רוגזא דקדושה דטב לכל סטרין וזה עסק חודש זה משכו וקחו שהוא סור מרע ועשה טוב: